

Strategisk exportkontroll

Sammanfattning

I detta betänkande behandlar utskottet regeringens skrivelse 2011/12:114 Strategisk exportkontroll 2011 – krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden samt motioner i frågor med anknytning till skrivelsen.

Utskottet anser att motionerna ska avstyrkas.

I betänkandet finns tolv reservationer.

Utskottet föreslår att riksdagen lägger skrivelsen till handlingarna.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	4
Redogörelse för ärendet	6
Ärendet och dess beredning	6
Bakgrund	6
Skrivelsens huvudsakliga innehåll	7
Utskottets överväganden	8
En ny krigsmateriellagstiftning, de mänskliga rättigheterna, ett demokratikriterium m.m.	8
Motionerna	8
Utskottets ställningstagande	10
Exportkrediter, Försvarsexportmyndigheten	14
Motionerna	14
Utskottets ställningstagande	15
Enskilda länder och regioner	16
Motionerna	16
Utskottets ställningstagande	16
Små och lätta vapen	17
Motionerna	17
Utskottets ställningstagande	17
Europeiska försvarsbyrån (Eda), EU:s uppförandekod	18
Motionerna	18
Utskottets ställningstagande	18
Reservationer	20
1. En ny krigsmateriellagstiftning, de mänskliga rättigheterna, ett demokratikriterium m.m., punkt 1 (S)	20
2. En ny krigsmateriellagstiftning, de mänskliga rättigheterna, ett demokratikriterium m.m., punkt 1 (MP, V)	21
3. En ny krigsmateriellagstiftning, de mänskliga rättigheterna, ett demokratikriterium m.m., punkt 1 (SD)	26
4. Exportkrediter, Försvarsexportmyndigheten m.m., punkt 2 (MP, V)	27
5. Exportkrediter, Försvarsexportmyndigheten m.m., punkt 2 (SD)	28
6. Enskilda länder och regioner, punkt 3 (MP)	29
7. Enskilda länder och regioner, punkt 3 (V)	30
8. Små och lätta vapen samt ett internationellt vapenhandelsfördrag m.m., punkt 4 (MP, V)	31
9. Små och lätta vapen samt ett internationellt vapenhandelsfördrag m.m., punkt 4 (SD)	32
10. Europeiska försvarsbyrån, EU:s uppförandekod m.m., punkt 5 (MP)	33
11. Europeiska försvarsbyrån, EU:s uppförandekod m.m., punkt 5 (SD)	34
12. Europeiska försvarsbyrån, EU:s uppförandekod m.m., punkt 5 (V)	34

Bilaga

Förteckning över behandlade förslag	36
Skrivelsen	36
Följdmotionerna	36
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2011	38

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. En ny krigsmateriellagstiftning, de mänskliga rättigheterna, ett demokratikriterium m.m.

Riksdagen avslår motionerna 2011/12:U23, 2011/12:U24 yrkande 1, 2011/12:U25 yrkandena 1, 2, 5 och 7–9, 2011/12:U26 yrkandena 2–12 och 14, 2011/12:U234 yrkandena 1–3 och 5–7, 2011/12:U289, 2011/12:U315 yrkande 45 och 2011/12:Sf241 yrkande 1.

Reservation 1 (S)

Reservation 2 (MP, V)

Reservation 3 (SD)

2. Exportkrediter, Försvarsexportmyndigheten m.m.

Riksdagen avslår motionerna 2011/12:U24 yrkande 2, 2011/12:U25 yrkande 6, 2011/12:U26 yrkande 13, 2011/12:U234 yrkande 4 och 2011/12:U249 yrkande 6.

Reservation 4 (MP, V)

Reservation 5 (SD)

3. Enskilda länder och regioner

Riksdagen avslår motionerna 2011/12:U25 yrkande 3 och 2011/12:U26 yrkande 1.

Reservation 6 (MP)

Reservation 7 (V)

4. Små och lätta vapen samt ett internationellt vapenhandelsfördrag m.m.

Riksdagen avslår motionerna 2011/12:U24 yrkande 3 och 2011/12:U25 yrkande 4.

Reservation 8 (MP, V)

Reservation 9 (SD)

5. Europeiska försvarsbyrån, EU:s uppförandekod m.m.

Riksdagen avslår motionerna 2011/12:U24 yrkande 4, 2011/12:U25 yrkande 10 och 2011/12:U245 yrkandena 2 och 3.

Reservation 10 (MP)

Reservation 11 (SD)

Reservation 12 (V)

6. Skrivelse 2011/12:114

Riksdagen lägger skrivelse 2011/12:114 till handlingarna.

Stockholm den 10 maj 2012

På utrikesutskottets vägnar

Sofia Arkelsten

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Sofia Arkelsten (M), Urban Ahlin (S), Walburga Habsburg Douglas (M), Carina Hägg (S), Mats Johansson (M), Carin Runeson (S), Olle Thorell (S), Kenneth G Forslund (S), Christer Winbäck (FP), Bodil Ceballos (MP), Désirée Pethrus (KD), Julia Kronlid (SD), Hans Linde (V), Ulrik Nilsson (M), Désirée Liljevall (S), Ismail Kamil (FP) och Staffan Danielsson (C).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I detta betänkande behandlar utskottet regeringens skrivelse 2011/12:114 Strategisk exportkontroll 2011 – krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden och motioner som har väckts med anledning av skrivelsen. Utskottet behandlar även ett antal motioner som har väckts under den allmänna motionstiden 2011/12.

Den 12 april 2012 redogjorde handelsminister Ewa Björling för den allmänna utvecklingen av svensk och internationell export av strategiska produkter och produkter med dubbla användningsområden, utvecklingen av exportkontrollregimer i ett internationellt perspektiv samt kommande utredning och utredningsdirektiv med anledning av riksdagens tillkännagivande om att regeringen ska återkomma till riksdagen med förslag till ny krigsmateriellagstiftning i syfte att skärpa exportkontrollen gentemot icke-demokratiska stater.

Den 12 april 2012 redogjorde generaldirektör Anders Ekman Duse och vice generaldirektör Jan-Erik Löfgren, Inspektionen för strategiska produkter (ISP), för den allmänna utvecklingen av svensk och internationell export av strategiska produkter och produkter med dubbla användningsområden, utvecklingen av exportkontrollregimer i ett internationellt perspektiv och konsekvenser för ISP av att krigsmateriellagstiftningen genom en redan beslutad lagändring som träder i kraft den 30 juni 2012 också kommer att tillämpas på tekniskt bistånd.

Bakgrund

Sverige har av utrikes-, säkerhets- och försvarspolitiska skäl valt att i viss utsträckning tillåta export av krigsmateriel. Det svenska regelverket består av lagen om krigsmateriel (1992:1300) och förordningen (1992:1303) om krigsmateriel samt av regeringens riktlinjer för krigsmaterielexport, vilka har godkänts av riksdagen. ISP har som fristående myndighet till uppgift att pröva ansökningar om tillstånd i enlighet med regelverket. Krigsmateriel får endast exporteras om det finns säkerhets- eller försvarspolitiska skäl för det och det inte strider mot Sveriges utrikespolitik. Tillståndsprövningen ska ske i enlighet med de svenska riktlinjerna för vapenexport, liksom kriterierna i EU:s gemensamma ståndpunkt om vapenexport. Den gemensamma ståndpunktens första del innehåller åtta kriterier som vart och ett ska beaktas i samband med nationella prövningar av och beslut om exportansökningar. Dessa kriterier handlar om situationen i mottagarlandet, situationen i mottagarlandets region och avsändarlandets och mottagarlandets internationella åtaganden.

I utrikesutskottets betänkande 2010/11:UU3 tillkännagav riksdagen sin mening att regeringen ska återkomma till riksdagen med ett förslag till ny krigsmateriellagstiftning i syfte att skärpa exportkontrollen gentemot icke-demokratiska stater. Regeringen har ännu inte återkommit med ett sådant förslag till riksdagen.

Totalt mottog 63 länder leveranser av svensk krigsmateriel under 2011. Av de 63 länderna mottog fem länder uteslutande jakt- och sportskytteammunition. Värdet av de faktiska exportleveranserna av krigsmateriel under 2011 var ca 13,9 miljarder kronor. Den totala exporten var därför i stort oförändrad jämfört med 2010 (ca 13,7 miljarder kronor). De största enskilda mottagarländerna för svensk krigsmateriel 2011 var Thailand (3,0 miljarder kronor), följt av Saudiarabien (2,9 miljarder kronor), Indien (1,0 miljarder kronor), Pakistan (862 miljoner kronor) och Storbritannien (754 miljoner kronor).

Produkter med dubbla användningsområden (PDA) är sådana produkter som tillverkas för ett legitimt civilt bruk, men som kan användas militärt för exempelvis tillverkning av massförstörelsevapen eller krigsmateriel. Det internationella samfundet har under de senaste decennierna utvecklat en rad samarbetsformer för att kontrollera spridningen av dessa produkter. Inom de multilaterala exportkontrollregimerna har det utarbetats kontrollistor som fastställer vilka produkter som ska vara underställda tillståndsprövning.

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

I skrivelsen redogör regeringen för den svenska exportkontrollpolitiken i fråga om krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden under 2011. Skrivelsen innehåller också en redovisning av exporten av krigsmateriel under 2011. Dessutom beskrivs samarbetet inom EU och i andra internationella forum i frågor som rör strategisk exportkontroll av såväl krigsmateriel som produkter med dubbla användningsområden.

Utskottets överväganden

En ny krigsmateriellagstiftning, de mänskliga rättigheterna, ett demokratikriterium m.m.

Motionerna

I kommittémotion 2011/12:U315 (S) yrkande 45 anser Socialdemokraterna att det är angeläget att regeringen kommer till riksdagen med ett lagförslag som ligger i fas med utvecklingen på området och som är samstämmig med politiken för global utveckling (PGU). Socialdemokraterna har länge pekat på behovet av mer restriktiva skrivningar i regelverket för export till icke-demokratier. Socialdemokraterna vill förbättra, modernisera och stärka lagstiftningen.

I kommittémotion 2011/12:U23 (S) lyfter Socialdemokraterna fram behovet av en ny lagstiftning om krigsmaterielexport. Den arabiska vårens kraftfulla krav på frihet, demokrati och värdighet har ytterligare aktualiserat detta krav. Regeringen bör så skyndsamt som möjligt, i enlighet med riksdagens uttryckliga vilja, återkomma till riksdagen med ett förslag till ny krigsmateriellagstiftning i syfte att skärpa exportkontrollen gentemot icke-demokratier.

I kommittémotion 2011/12:U234 (MP) yrkande 1 vill Miljöpartiet att regeringen gör en översyn av riktlinjerna för vad som räknas som krigsmateriel för strid och övrig krigsmateriel. I kommittémotion 2011/12:U25 (MP) yrkande 2 anser Miljöpartiet att riksdagens riktlinjer bör skärpas så att den stora vapenexporten av svensk krigsmateriel till krigförande länder stoppas.

I kommittémotion 2011/12:U25 (MP) yrkande 9 vill Miljöpartiet se en grundlig reformering av reglerna om exportkontrollen för strategiska produkter. Enligt Miljöpartiet är det ett mål i sig att begränsa vapenproduktionen i världen.

I kommittémotion 2011/12:U234 (MP) yrkande 2 och i kommittémotion 2011/12:U25 (MP) yrkande 1 uttrycker Miljöpartiet ett motstånd till vapenexport till diktaturer. Miljöpartiet vill bl.a. tillsätta en utredning som ska pröva möjligheten att införa ett demokratikriterium i regelverket för krigsmaterielexporten. Miljöpartiet anser att beslutet är angeläget och fordrar brådskande förändringar för att inte ytterligare demokratirörelser och kamp för mänskliga rättigheter över hela världen ska skjutas i sank. Miljöpartiet är oroat att processen för att få nya regler på plats försinkas och leder till urvattnade paragrafer som inte förhindrar några vapenaffärer i praktiken. Sedan Jasminrevolutionen inleddes i Tunisien i januari 2011 har det blivit alltmer uppenbart att reglerna för den svenska vapenexporten måste ses

över. Det kan inte vara så att svenska vapen säljs till diktaturer som förtrycker sin befolkning och kväser oppositionens krav på demokrati och mänskliga rättigheter.

I kommittémotion 2011/12:U234 (MP) yrkande 3 vill Miljöpartiet att framtida regelverk för krigsmaterielexport ska formuleras så att det utesluter möjligheten för Sverige att exportera krigsmateriel till länder som begår grova och omfattande kränkningar av de mänskliga rättigheterna.

I yrkande 5 anser Miljöpartiet att det kommande regelverket ska baseras på tillståndsprovning från fall till fall utifrån en samlad bedömning av landets utveckling. I yrkande 6 efterfrågar Miljöpartiet en utredning som ska se över riktlinjerna för följdleveranser. Miljöpartiet anser att riksdagens riktlinjer för vapenexport åsidosätts systematiskt. Sverige exporterar stora mängder krigsmateriel och följdleveranser till flera länder där svåra brott mot mänskliga rättigheter begås, vilket både legitimerar regeringarna politiskt och stärker deras vapenmakt rent konkret. I yrkande 7 vill Miljöpartiet tillsätta en krigsmaterielutredning om huruvida svensk export och import av krigsmateriel ska vara samstämmig med Sveriges politik för global utveckling (PGU).

I kommittémotion 2011/12:U25 (MP) yrkande 5 efterlyser Miljöpartiet tydligare regler för licenstillverkning av vapen.

I yrkande 7 hävdar Miljöpartiet att svensk vapenexport bidrar till fattigdom och underutveckling. Det anses inkonsekvent att regeringen säger sig verka för fattigdomsbekämpning men samtidigt gör stora satsningar på export av krigsmateriel till fattiga länder.

I yrkande 8 vill Miljöpartiet att svenska militära tjänster och produkter med dubbla användningsområden ska omfattas av ISP:s granskning och ett strikt tillståndsgivande.

I kommittémotion 2011/12:U24 (SD) yrkande 1 menar Sverigedemokraterna att det självklart är önskvärt med en reglering av vapenexporten. En avvägning måste ständigt göras mellan försvarsindustriella och säkerhetspolitiska intressen å ena sidan och svenska utrikespolitiska mål å andra sidan.

I kommittémotion 2011/12:U26 (V) yrkande 2 vill Vänsterpartiet att en ny krigsmaterielutredning tillsätts i syfte att en i grunden ny lagstiftning för svensk krigsmaterielexport ska presenteras under denna mandatperiod.

I yrkande 3 anser Vänsterpartiet att det inte är förenligt med att vara en trovärdig röst för de mänskliga rättigheterna att exportera vapen till länder som kränker de mänskliga rättigheterna.

I yrkande 4 föreslås att regelverket för svensk krigsmaterielexport ska utformas så att det utesluter möjligheten till export av krigsmateriel till krigförande stater. I yrkande 5 vill Vänsterpartiet att regelverket för svensk krigsmaterielexport ska innefatta ett demokratikriterium.

I yrkande 6 menar Vänsterpartiet att riktlinjerna för följdleveranser av svenskt krigsmateriel bör ses över så att ett avtal kan brytas om förhållandena ändras betänkligt i mottagarlandet.

I *yrkande 7* menar Vänsterpartiet att det finns ett behov av att se över riktlinjerna för vad som klassificeras som krigsmateriel för strid och övrig krigsmateriel.

I *yrkande 8* anser Vänsterpartiet att den svenska vapenexporten inte står i överensstämmelse med Sveriges politik för global utveckling (PGU). Regeringen bör återkomma med ett förslag på hur den svenska krigsmaterielexporten ska stämma överens med PGU och inte motverka en hållbar utveckling.

I *yrkande 9* anser Vänsterpartiet att riktlinjer bör utarbetas för den svenska importen av krigsmateriel.

I *yrkande 10* vill Vänsterpartiet att det ska införas regler för uthyrning och utlåning av svenskt krigsmateriel.

I *yrkande 11* vill Vänsterpartiet utvidga krigsmateriellagstiftningen till att omfatta handel med tjänster kopplade till krigsmateriel.

I *yrkande 12* menar Vänsterpartiet att transparensen måste öka i hanteringen av svensk vapenexport. Kraven på sekretess anses i dag orimligt höga. Regeringen bör återkomma till riksdagen med ett förslag på hur tillståndsgivningen för export av krigsmateriel ska göras mer transparent.

I *yrkande 14* anförs att Sverige ska motsätta sig alla riktlinjer och regelverk inom EU som kan leda till att Sveriges möjligheter att reglera vapenhandeln begränsas.

I den enskilda motionen *2011/12:U289 (S)* vill motionären att lagstiftningen om svensk vapenexport ses över. Praxis anses ha utvecklats i en alltmer generös riktning och har i högre grad än de många politiska deklARATIONERNA om en restriktiv vapenexportpolitik kommit att bestämma tillämpningen av riktlinjerna.

I den enskilda motionen *2011/12:Sf241 (V)* *yrkande 1* föreslås ett stopp för krigsmaterielexport till diktaturer och stater där grova kränkningar av mänskliga rättigheter förekommer. Vänsterpartiet menar att framtidens regelverk för svensk krigsmaterielexport ska innefatta ett demokratikriterium. Sverige bör därför inte bedriva någon form av export av krigsmateriel till någon diktatur eller till en stat där grova kränkningar av mänskliga rättigheter äger rum.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill erinra om riksdagens tillkännagivande till regeringen i 2010/11: UU3 om att regeringen ska återkomma till riksdagen med ett förslag till ny krigsmateriellagstiftning i syfte att skärpa exportkontrollen gentemot icke-demokratiska stater. Utskottet noterar att regeringen ännu inte har återkommit till riksdagen, men att statsrådet Ewa Björling i samband med en föredragning i utskottet den 12 april 2012 förklarade att regeringens ambition är att tillsätta en utredning under våren 2012.

Utskottet konstaterar att vissa frågor relaterade till svensk krigsmateriel-export, som har rönt särskild medial och politisk uppmärksamhet under 2012, inte behandlas i detta betänkande utan är föremål för granskning i andra sammanhang.

Utskottet vill ånyo framhålla det som uttalades om krigsmaterielexportens samstämmighet med politiken för global utveckling i betänkande 2003/04:UU3 Sveriges politik för global utveckling:

... också svensk politik vad avser svensk exportkontroll och export av krigsmateriel måste ske samstämt med målet för politiken för global utveckling – att bidra till en rättvis och hållbar global utveckling. Detta inkluderar rättvise- och fattigdomsperspektivet samt de huvuddrag som är kopplade till politiken, bl.a. om demokrati, mänskliga rättigheter och omsorg om miljön. Det är enligt utskottets mening angeläget att svensk vapenexport inte motverkar arbetet för att nå målet om en rättvis och hållbar global utveckling, ej heller målet för utvecklingssamarbetet att bidra till att skapa förutsättningar för fattiga människor att förbättra sina levnadsvillkor.

Utskottet konstaterar att krigsmateriel endast får exporteras om det finns säkerhets- eller försvarspolitiska skäl för det och det inte strider mot Sveriges utrikespolitik. Utskottet vill betona att regeringens riktlinjer för krigsmaterielexport särskilt framhåller den vikt som vid den utrikespolitiska bedömningen av varje utförelse ska fästas vid respekten för mänskliga rättigheter i mottagarlandet. Situationen i mottagarlandet när det gäller mänskliga rättigheter ska alltid vägas in, även i de fall då det är fråga om materiel som i sig inte kan användas för att kränka mänskliga rättigheter. Utskottet vill erinra om att det gällande regelverket för svensk krigsmaterielexport innebär att en enhetlig politik tillämpas gentemot alla länder som visar intresse för att förvärva svensk krigsmateriel. Samma riktlinjer och kriterier ska användas oavsett vilken betydelse det presumtiva mottagarlandet har för Sveriges samlade intressen.

Utskottet konstaterar att ISP är förvaltningsmyndighet för ärenden och tillsyn enligt lagen (1992:1300) om krigsmateriel och lagen (2000:1064) om kontroll av produkter med dubbla användningsområden och av tekniskt bistånd. ISP har ansvaret för att det görs en individuell prövning av varje ärende som avser export av krigsmateriel.

Det ligger i Sveriges säkerhetspolitiska intresse att värna om ett långsiktigt och kontinuerligt samarbete med traditionella samarbetsländer så länge samarbetet står i överensstämmelse med den gällande krigsmateriellagstiftningen. Detta ömsesidiga samarbete bygger på såväl export som import av krigsmateriel. Materielförsörjningen, såväl i Sverige som i andra länder, bygger bl.a. på avtalsförpliktelser och gemensamma beroenden. De samarbetsländerna är ömsesidigt beroende av leveranser av komponenter, delsystem och färdiga system, liksom produkter som är tillverkade i respektive land. Utskottet konstaterar att regeringens riktlinjer för krigsmaterielexport, som har antagits av riksdagen, anger att ”tillstånd bör ges till utförelse av reservdelar till tidigare, med vederbörligt tillstånd exporterad krigsmate-

riel, om inte ovillkorligt hinder möter. Detsamma bör gälla andra leveranser till exempel av ammunition, som har samband med tidigare utförelse eller där det annars vore oskäligt att inte ge tillstånd.”

Utskottet konstaterar att artikel 346.1 i fördraget om EU:s funktionssätt anger att varje medlemsstat får vidta åtgärder som den anser nödvändiga för att skydda sina väsentliga säkerhetsintressen i fråga om tillverkning av eller handel med vapen, ammunition och krigsmaterial.

Utskottet vill erinra om EU:s uppförandekod med åtta kriterier för vapenexport som antogs 1998. Utskottet vill i sammanhanget särskilt lyfta fram det åttonde kriteriet, framtaget på initiativ av Sverige och Storbritannien, som föreskriver att medlemsstaterna mot bakgrund av informationen från relevanta källor såsom rapporter från FN:s utvecklingsprogram, Världsbanken, Internationella valutafonden samt OECD ska beakta huruvida den tilltänkta exporten allvarligt skulle hindra en hållbar utveckling i mottagarlandet. Medlemsstaterna ska beakta mottagarlandets relativa nivå på militära och sociala utgifter och även ta hänsyn till eventuellt bistånd från EU eller bilateralt bistånd.

Utskottet välkomnar att Sverige aktivt arbetar för att uppnå en ökad och tydlig samstämmighet mellan de olika kriterierna i EU:s uppförandekod och verkar för att nå en gemensam syn bland medlemsländerna när det gäller tolkningen av uppförandekodens kriterier.

Utskottet noterar att den svenska krigsmaterielförteckningen och EU:s militära förteckning, som är identisk med den kontrollista för konventionella vapen som finns inom exportkontrollregimen Wassenaararrangemanget där Sverige också är medlem, överensstämmer på många sätt och i allt väsentligt omfattar samma materiel. EU:s militära förteckning är dock mer omfattande, och det finns flera produkter i den som inte ingår i den svenska krigsmaterielförteckningen. EU:s militära förteckning har vidare en delvis annan struktur än den svenska, då materielen delas in i färre kategorier men i fler undergrupper, som i sin tur har försetts med mer detaljerade specifikationer. Någon indelning i krigsmateriel för strid och övrig krigsmateriel görs inte. Utskottet konstaterar att ett genomförande i svensk lag av direktiv 2009/43/EG om förenkling av villkoren för överföring av försvarsrelaterade produkter inom gemenskapen (ICT-direktivet) bl.a. kommer att medföra att EU:s militära förteckning kommer att börja tillämpas nationellt i Sverige. Utskottet noterar dock att Sverige i den nationella tillämpningen av ICT-direktivet kommer att behålla indelningen i krigsmateriel för strid och övrig krigsmateriel.

Utskottet konstaterar därmed att det för kategorin krigsmateriel för strid även i fortsättningen gäller att tillstånd inte bör ges för export till en stat som befinner sig i väpnad konflikt med en annan stat, till en stat som är invecklad i en internationell konflikt som kan befaras leda till väpnad konflikt eller till en stat som har inre väpnade oroligheter. För utförelse av övrig krigsmateriel gäller att utförelsetillstånd bör beviljas om det gäller mot-

tagarländer som inte befinner sig i väpnad konflikt med någon stat, som inte har inre väpnade oroligheter eller där det inte förekommer omfattande och grova kränkningar av mänskliga rättigheter.

Utskottet konstaterar att ett beslut av FN:s säkerhetsråd, av EU eller av OSSE om vapenembargo utgör ett ovillkorligt hinder mot svensk export enligt de svenska riktlinjerna för krigsmaterielexport.

Utskottet konstaterar att genomförandet av ICT-direktivet i svensk lagstiftning, som godkändes av riksdagen 2011 (rskr 2011/11:261, 2011/11:UU3), innebär att lagen (1992:1300) om krigsmateriel också kommer att omfatta tekniskt bistånd.

Utskottet vill erinra om sitt utlåtande 2011/12:UU6 med anledning av kommissionens grönbok om system för exportkontroll för produkter med dubbla användningsområden. Utskottet välkomnar att kommissionen genom grönboken har initierat en bred diskussion om hur EU:s system för kontroll av export av produkter med dubbla användningsområden fungerar. Sverige bör fortsatt aktivt agera inom EU i syfte att stärka exportkontrollen som ett instrument för icke-spridning av massförstörelsevapen och mot okontrollerade flöden av konventionella vapen.

Utskottet delar regeringens ståndpunkt att det är viktigt att en noggrann avvägning görs mellan att fortsätta att genomföra en strikt svensk exportkontroll och att i möjligaste mån undanröja hinder för att bedriva legitim handel. Mot bakgrund av att handel med kontrollerade varor kan påverka den nationella utrikes- och säkerhetspolitiken anser utskottet att tillståndsprövningen för export av produkter med dubbla användningsområden även fortsättningsvis ska utföras av respektive medlemsstats licensmyndighet. Utskottet delar kommissionens uppfattning att det är viktigt att kontrollerna sätts in där de gör bäst nytta ur ett icke-spridningsperspektiv. Vidare är det viktigt att förändringar i exportkontrollsystemet inte medför att säkerhetsaspekterna för upprätthållande av en exportkontroll försämras eller att respekten för internationella åtaganden på icke-spridningsområdet urholkas.

Utskottet noterar att ISP anger att det har förekommit att svenska vapen har kommit på avvägar. ISP:s analys ger dock besked om att det handlar om vapen som har licenstillverkats eller exporterats innan Sverige fick den nuvarande skärpta krigsmateriellagen 1993.

Utskottet konstaterar att informationsverksamhet om handel med krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden bedrivs på såväl nationell som internationell nivå. Utskottet noterar bl.a. att ISP, i syfte att öka öppenheten kring krigsmaterielexporten, redovisar beviljade utförseltillstånd av krigsmateriel månadsvis. Under 2011 har ISP fortsatt att anordna seminarier och informationsmöten riktade i första hand till befattningshavare inom industrin, men även för banker och finansiella institutioner.

Det är utskottets uppfattning att det skulle vara kommersiellt skadligt för exportföretagen om deras avsikter blev kända innan en affär hade kommit till stånd. Samråd och diskussioner i de forum där dessa frågor

behandlas, inför beslut, bör därför inte vara offentliga. Utskottet konstaterar att Exportkontrollrådet säkerställer en parlamentarisk insyn i tillämpningen av exportkontrollregelverket.

Utskottet anser att en väl balanserad import och export av försvarsmateriel utgör ett medel för materielförsörjningen och konstaterar att den gällande svenska lagstiftningen, liksom de internationella regimerna och institutionerna på området, utgör det juridiskt bindande och politiska ramverket för sådan import.

Utskottet konstaterar att frågan om regelverk för import av krigsmateriel samt upprättandet av nya riktlinjer för uthyrning och utlåning av krigsmateriel behandlades i Krigsmaterielutredningens betänkande (Krut – Reformerat regelverk för handel med försvarsmateriel [SOU 2005:9]) Utskottet delar regeringens ståndpunkt att utvecklingen inom EU-samarbetet, i synnerhet efter det att ICT-direktivet, antogs har påverkat förutsättningarna för den fortsatta behandlingen av krigsmaterielutredningen. Även den process som har inletts inom FN:s ram om ett internationellt vapenhandelsfördrag (ATT) måste beaktas i detta sammanhang. EU- och FN-processerna kan beröra delar av utredningen och kan också komma att innebära nya förutsättningar för dess förslag.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motionerna 2011/12:U315 yrkande 45, 2011/12:U23, 2011/12:U234 yrkandena 1–3 och 5–7, 2011/12:U25 yrkandena 1, 5 och 7–8, 2011/12:U24 yrkande 1, 2011/12:U26 yrkandena 2–12 och 14, 2011/12:U289 och 2011/12:Sf241 yrkande 1 kan avstyrkas.

Exportkrediter, Försvarsexportmyndigheten

Motionerna

I kommittémotion 2011/12:U234 (MP) yrkande 4 vill Miljöpartiet att vapenexporterande företag inte ska kunna använda sig av exportkrediter eller annat skattefinansierat stöd för exportfrämjande åtgärder. Staten ska inte med skattemedel främja vapenexporten genom exportkrediter eller annat ekonomiskt stöd. I kommittémotion 2011/12:U25 (MP) yrkande 6 menar Miljöpartiet att Försvarsexportmyndigheten bör läggas ned. Det rimmar illa med Sveriges politik för global utveckling att det finns en särskild myndighet för att främja vapenexporten.

I kommittémotion 2011/12:U24 (SD) yrkande 2 argumenterar Sverigedemokraterna för att Sverige måste ha en försvarsindustri som behålls inom landet. Vapensystem bör utvecklas i inhemsk industri i stället för att köpas från hyllan. Försvarsindustrin måste dock ofrånkomligen också ägna sig åt export för att genom försäljning kunna bidra till att bära kostnaderna för utveckling.

I kommittémotion 2011/12:U26 (V) yrkande 13 menar Vänsterpartiet att den svenska krigsmaterielexporten inte ska stödjas av exportkrediter eller andra former av statligt exportstöd.

I den enskilda motionen 2011/12:U249 yrkande 6 (MP) anføres att importen av vapen från Israel bör upphöra.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser att det militära försvaret behöver modern försvarsmateriel som är kostnadseffektiv ur ett livscykelerspektiv. Ett medel för detta är att fortsätta att främja export av såväl försvarsprodukter som militär teknik för civil tillämpning. Exportfrämjande verksamhet utgör därför en del av den svenska försvars- och säkerhetspolitiken. Inrättandet av Försvarsexportmyndigheten syftar bl.a. till att ge företagen en tydlig kontaktyta genom att samla främjandet av försvarsexport till en myndighet och därigenom bidra till en tydligare ansvarsfördelning inom staten.

Utskottet anser att exporten bör främjas i det fall regeringen har fattat eller kommer att fatta beslut om utveckling av försvarsmateriel. En grundläggande utgångspunkt för statens exportfrämjande är att exporten godkänns av ISP. Exportmöjligheterna kan också beaktas och lyftas fram när Sverige deltar i olika internationella forum, t.ex. inom ramen för Eda och inom sexnationsinitiativet och vid andra internationella samarbeten om det bedöms vara resurseffektivt ur ett s.k. livscykelerspektiv.

Utskottet vill erinra om att enligt de principer för försvarets materielförsörjning som regeringen angav i propositionen Ett användbart försvar (prop. 2008/09:140) och som riksdagen antog (rsk 2008/09:292, bet. 2008/09:FöU10) ska vidmakthållande och uppgradering av befintligt materiel väljas före nyanskaffning om det är ekonomiskt försvarbart och operativa krav kan uppfyllas. Om nyanskaffning är nödvändig ska det i första hand gälla färdigutvecklade och beprövade materiel som redan finns på marknaden. Först när behoven varken kan tillgodoses med befintlig materiel eller med materiel tillgänglig på marknaden bör utveckling genomföras.

Utskottet anser att en väl balanserad import och export av försvarsmateriel utgör ett medel för materielförsörjningen och konstaterar att den gällande svenska lagstiftningen, liksom de internationella regimerna och institutionerna på området, utgör det juridiskt bindande och politiska ramverket för sådan import.

Utskottet konstaterar att Sverige inte köper materiel eller därtill knuten kompetens från länder som är föremål för internationella sanktioner eller embargo. Israel är inte föremål för några sådana sanktioner. Utskottet konstaterar dock att Sverige f.n. inte importerar vapen från Israel.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motionerna 2011/12:U234 yrkande 4, 2011/12:U25 yrkande 6, 2011/12:U24 yrkande 2, 2011/12:U26 yrkande 13 och 2011/12:U249 yrkande 6 kan avstyrkas.

Enskilda länder och regioner

Motionerna

I kommittémotion 2011/12:U25 (MP) yrkande 3 menar Miljöpartiet att Sverige bidrar till en upprustningsspiral i en av världens mest explosiva regioner. Miljöpartiet är bl.a. kritiskt till att Sverige fortsätter att leverera krigsmateriel till Indien och Pakistan.

I kommittémotion 2011/12:U26 (V) yrkande 1 vill Vänsterpartiet att det militära samarbetsavtalet mellan Sverige och Saudiarabien upphävs.

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar att Sverige under 2011 tillämpade 22 vapenembargon mot 21 länder. De länder som berörs av ett aktuellt vapenembargo beslutat av FN eller EU är Afghanistan, Burma, Elfenbenskusten, Eritrea, Guinea, Irak, Iran, Kina, Demokratiska republiken Kongo, Libanon, Liberia, Libyen, Demokratiska folkrepubliken Korea (Nordkorea), Somalia, Sudan, Sydsudan, Syrien, Vitryssland och Zimbabwe.

Utskottet har i flera tidigare betänkanden, senast i betänkande 2010/11:UU3, tagit ställning till yrkanden om enskilda länder och områden. Utskottet konstaterar att för ansökningar om utförseltillstånd tillämpas det svenska regelverket på området, och ISP har ansvaret för att det görs en individuell prövning av varje ärende som avser export av krigsmateriel.

Materieförsörjningen, såväl i Sverige som i andra länder, bygger numera bl.a. på avtalsförpliktelser och gemensamma beroenden. De samarbetsländerna är ömsesidigt beroende av leveranser av komponenter, delsystem och färdiga system, liksom produkter som är tillverkade i respektive land.

Utskottet konstaterar att det samarbetsavtal med Saudiarabien som beslutades 2005 förlängdes med automatik 2010, då ingendera parten beslutade att säga upp det. Det nu gällande avtalet gäller fram till 2015. Utgångspunkten är att Sverige håller ingångna avtal.

När det gäller Pakistan och Indien konstaterar utskottet att den svenska krigsmaterielexporten till Pakistan omfattar fullföljandet av Saabs kontrakt om luftburen spaningsradar (Erieye) samt reservdelar och kompletteringsleveranser till tidigare levererad materiel. Till Indien går sedan många år tillbaka reservdelsleveranser samt leveranser av komponenter och ammunition till tidigare levererade armématerielsystem. Utskottet noterar att ISP till följd av den politiska utvecklingen i Pakistan sedan 2007 inte har beviljat några nya affärer. Ingångna avtal följs dock, och följdleveranser har behandlats i enlighet med riktlinjerna för krigsmaterielexport.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motionerna 2011/12:U25 yrkande 3 och 2011/12:U26 yrkande 1 kan avstyrkas.

Små och lätta vapen

Motionerna

I kommittémotion 2011/12:U25 (MP) yrkande 4 menar Miljöpartiet att Sverige bidrar till spridningen av små och lätta vapen då licenstillverkade vapen hamnar i orätta händer.

I kommittémotion 2011/12:U24 (SD) yrkande 3 betonas vikten av att det kommande internationella vapenhandelsfördraget (ATT) inte får en menlig effekt på svensk försvarsindustri och därigenom i förlängningen innebär att Sverige inte kan uppfylla sina säkerhets- och utrikespolitiska mål.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill inledningsvis erinra om sitt betänkande 2011/12:UU7 som bl.a. behandlar små och lätta vapen.

Utskottet anser att hotet om en okontrollerad spridning av små och lätta vapen (Small Arms and Light Weapons, SALW) måste tas på stort allvar. Inga andra typer av vapen orsakar fler dödsoffer och mer lidande än små och lätta vapen som dagligen används i lokala och regionala konflikter, inte minst i utvecklingsländerna. Utskottet vill hänvisa till att riksdagen den 29 mars 2011 godkände regeringens proposition 2010/11:72 Genomförande av FN:s vapenprotokoll (bet. 2010/11:JuU17 Genomförande av FN:s vapenprotokoll). De nya bestämmelserna, som i korthet innebär att skjutvapen och vapendelar samt förpackningar med ammunition ska märkas vid tillverkningen, välkomnas. FN:s vapenprotokoll kommer att främja, underlätta och förstärka samarbetet mellan staterna för att förebygga, bekämpa och eliminera olaglig tillverkning och handel med skjutvapen m.m. Utskottet konstaterar att FN:s arbete med små och lätta vapen bl.a. syftar till att öka medvetenheten om den destabiliserande verkan som dessa vapen har i konfliktregioner. Icke-spridning är också angeläget för att förhindra brottslighet och inte minst terroristbrott.

Utskottet vill betona betydelsen av att arbetet med att förhindra olaglig spridning av små och lätta vapen genomsyras av FN:s säkerhetsresolutioner 1325 och 1889 om kvinnor, fred och säkerhet, säkerhetsresolutionerna 1612 och 1992 om barn i väpnade konflikter samt säkerhetsresolutionerna 2820 och 1888 om sexuellt våld i väpnade konflikter. Utskottet välkomnar att Sverige har varit en stor givare till OSSE:s arbete för att hindra spridningen av små och lätta vapen.

Inom den internationella exportkontrollregimen för konventionella vapen, det s.k. Wassenaararrangemanget, finns rapporteringsskyldighet för handel med dessa vapen. Sverige ska fortsätta att verka för att varje land ska inrätta och genomföra en ansvarsfull exportpolitik med heltäckande lagar och regler. Målet är att alla länder ska ha effektiva system som kontrollerar tillverkare, säljare, köpare och förmedlare av och agenter för små och lätta vapen.

Utskottet välkomnar att regeringen har verkat för att ATT ska bli ett starkt, universellt och juridiskt bindande avtal som inkluderar samtliga typer av konventionella vapen, inte minst små och lätta vapen.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motionerna 2011/12:U25 yrkande 4 och 2011/12:U24 yrkande 3 kan avstyrkas.

Europeiska försvarsbyrån (Eda), EU:s uppförandekod

Motionerna

I kommittémotion 2011/12:U25 (MP) yrkande 10 pekar Miljöpartiet på problem som anses förknippade med Europeiska försvarsbyrån (Eda). Miljöpartiet menar bl.a. att Edas arbete är en del i utvecklingen mot en upprustning i Europa.

I kommittémotion 2011/12:U24 (SD) yrkande 4 argumenterar Sverigedemokraterna att EU-samarbetet aldrig får tillåtas leda till att Sveriges handelsfrihet eller möjligheter till en egen livaktig försvarsindustri inskränks.

I kommittémotionen 2011/12:U245 (V) yrkande 2 föreslås att Sverige bör motsätta sig alla riktlinjer eller regelverk inom EU som kan leda till att vår möjlighet att reglera Sveriges vapenhandel begränsas.

I yrkande 3 anförts att Sverige ska lämna Eda eftersom Vänsterpartiet anser att Eda är en del av EU:s militarisering och upprustning.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill här understryka vikten av den europeiska säkerhets- och försvarspolitikens (ESFP) fortsatta utveckling. Utskottet anser att EU härigenom förbättrar sin förmåga att verka som en solid och pålitlig global aktör i fredsfrämjande och säkerhetshöjande insatser. En sådan utveckling gynnar såväl den regionala säkerheten i Europa och dess närområde som den globala säkerheten. Den europeiska säkerhets- och försvarspolitikens förutsättningar att fungera effektivt förbättras, anser utskottet, genom en nära samverkan mellan medlemsstaterna inom EU på försvarsindustriområdet.

Utskottet ställer sig bakom regeringens aktiva stöd för Europeiska försvarsbyrån (Eda). Det ligger i Sveriges intresse att skapa ett EU som har bättre förmåga till krishantering. Genom Eda kan Sverige tillsammans med andra upprätthålla förmågor på ett sätt som annars skulle ha varit för kostsam. Vidare bidrar Eda positivt till att skapa en konkurrensutsatt marknad för den europeiska försvarsindustrin. Utskottet vill vidare understryka att en internationellt konkurrenskraftig tekniknivå i ett internationellt samarbete också innebär bättre möjligheter för Sverige än annars att påverka det internationella exportkontrollsamarbetet i önskad riktning. Detta gäller främst inom EU, men även i ett bredare internationellt sammanhang. Sverige deltar i olika samarbetsprojekt som Eda bedriver. Sverige har bl.a. medverkat till att påverka Eda i förutsättningsskapande åtgärder, t.ex. i

genomförandet och den vidare utvecklingen av förmågeutvecklingsplanen, i ett forsknings- och teknikutvecklingssamarbete, i strategin för internationella materielsamarbeten och i den europeiska försvarsindustristrategin.

Genom att delta i det s.k. sexnationsinitiativet mellan de sex största industristaterna i Europa (Framework Agreement/Letter of Intent, FA/LOI) påverkar Sverige den försvarsindustri- och exportpolitik som utvecklas i Europa. Det ger direkt och indirekt ett större inflytande på EU:s framväxande försvars- och säkerhetspolitik. Samarbeten om multilaterala ramverk ger utdelning i form av ett bättre resursutnyttjande ur ett europeiskt perspektiv och en mer harmoniserad och förbättrad europeisk och transatlantisk samverkansförmåga. Eda och samarbetet med Nato respektive Partnerskap för fred utgör här grundbultar tillsammans med FA/LOI-samarbetet och det nordiska samarbetet.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motionerna 2011/12:U25 yrkande 10, 2011/12:U24 yrkande 4 och 2011/12:U245 yrkandena 2–3 kan avstyrkas.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. En ny krigsmateriellagstiftning, de mänskliga rättigheterna, ett demokratikriterium m.m., punkt 1 (S)

av Urban Ahlin (S), Carina Hägg (S), Carin Runeson (S), Olle Thorrell (S), Kenneth G Forslund (S) och Désirée Liljevall (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2011/12:U23, 2011/12:U289 och 2011/12:U315 yrkande 45 och avslår motionerna 2011/12:U24 yrkande 1, 2011/12:U25 yrkandena 1, 2, 5 och 7–9, 2011/12:U26 yrkandena 2–12 och 14, 2011/12:U234 yrkandena 1–3 och 5–7 samt 2011/12:Sf241 yrkande 1.

Ställningstagande

Socialdemokraterna ser flera brister i den nuvarande krigsmateriellagstiftningen. Socialdemokraterna har i flera års tid motionerat i riksdagen om en ny krigsmateriellagstiftning, bl.a. för att skärpa bestämmelserna om export till icke-demokratier. Den arabiska vårens kraftfulla krav på frihet, demokrati och värdighet har ytterligare aktualiserat detta krav.

Riksdagen begärde i maj 2011 att regeringen skulle presentera ett samlat förslag till en ny krigsmateriellagstiftning. Tillkännagivandet löd: ”Utskottet anser, mot bakgrund av såväl Politiken för global utveckling (PGU) som den fortsatta utvecklingen inom EU-samarbetet, bl.a. antagandet av ICT-direktivet, att regeringen ska återkomma till riksdagen med förslag till ny krigsmateriellagstiftning i syfte att skärpa exportkontrollen gentemot icke-demokratiska stater. Detta bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening.”

Regeringen har ännu inte tillsatt någon utredning. I skrivelsen anger regeringen att dess ambition är att tillsätta en utredning under våren 2012. Vi socialdemokrater nöjer oss inte med att handelsminister Ewa Björling, i utrikesutskottet, har sagt att utkastet till utredningsdirektiv har lämnat hennes bord. Problemet är att regeringen inte ens kan komma överens om

utredningsdirektivet. Socialdemokraterna förutsätter att förslaget till ny krigsmateriellagstiftning presenteras så skyndsamt som möjligt. Regeringen bör följa riksdagens uttryckliga vilja i denna fråga.

För Socialdemokraterna är det viktigt att all handel med vapen och krigsmateriel ska kontrolleras genom strikta regler. Sverige ska vara ett föregångsland genom sin restriktiva lagstiftning om svensk export av krigsmateriel.

Ikke-demokratier och länder som bryter mot de mänskliga rättigheterna kan inte ges samma legitimitet som demokratier att få köpa vapen. Vid export ska hänsyn tas till risken för krig och om staten begår brott mot mänskliga rättigheter. En ny lagstiftning ska vara samstämmig med politiken för global utveckling (PGU).

Varje tillstånd för export sker efter prövning i Exportkontrollrådet. Ledamöterna följer det gällande regelverket. Oavsett hur ny lagtext och nya regelverk slutligen utformas bör vi behålla den ordning vi har i dag där Exportkontrollrådet prövar varje enskilt fall.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

2. En ny krigsmateriellagstiftning, de mänskliga rättigheterna, ett demokratikriterium m.m., punkt 1 (MP, V)

av Bodil Ceballos (MP) och Hans Linde (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2011/12:U25 yrkandena 1, 2, 5 och 7–9, 2011/12:U26 yrkandena 2–12 och 14, 2011/12:U234 yrkandena 1–3 och 5–7 samt 2011/12:Sf241 yrkande 1 och avslår motionerna 2011/12:U23, 2011/12:U24 yrkande 1, 2011/12:U289 och 2011/12:U315 yrkande 45.

Ställningstagande

Sverige exporterade 2011 krigsmateriel till icke-demokratier till ett värde av 7,8 miljarder kronor. Det innebär en ökning med mer än 100 procent i jämförelse med 2010. Aldrig förr har Sverige exporterat så mycket vapen som under 2011. Över hälften av den svenska krigsmaterielexporten under 2011 (56 procent) gick till 20 länder som den amerikanska organisationen Freedom House klassade som icke-demokratier, däribland Brunei, Förenade Arabemiraten, Saudiarabien och Pakistan. Exporten till Saudiarabien uppgick till hela 2,9 miljarder kronor, vilket motsvarar en femtedel av den totala exporten.

En av de grundläggande förutsättningarna för vapenexport i Sverige är 1971 års riksdagsbeslut att mottagarländerna ska respektera de mänskliga rättigheterna. Tillverkning och utförelse av krigsmateriel regleras genom lagen (1992:1300) om krigsmateriel och förordningen (1992:1303) om krigsmateriel. Båda författningarna trädde i kraft den 1 januari 1993. Krigsmaterielbegreppet breddades även samma år till att även omfatta viss materiel med civil eller delvis civil användning. Trots detta tillåts export till en rad länder som bryter mot de mänskliga rättigheterna.

I riktlinjerna för vapenexport anges att respekt för mänskliga rättigheter är ett centralt villkor för att vapenexport ska beviljas. Det spelar ingen roll om vapnen i sig kan komma att användas för att kränka mänskliga rättigheter eller inte. Det räcker att kränkningar förekommer i landet för att vapenexporten ska stoppas.

Sedan Jasminrevolutionen inleddes i Tunisien i januari 2011, en revolutionsvåg som sedan fortsatte och svepte över länderna i Nordafrika och Mellanöstern, har det blivit alltmer uppenbart att reglerna för den svenska vapenexporten måste ses över. Det kan inte vara så att svenska vapen säljs till diktaturer som förtrycker sin befolkning och kväser oppositionens krav på demokrati och mänskliga rättigheter. Att sälja vapen till en diktatur för stabilitetens skull, på bekostnad av de mänskliga rättigheterna, är oacceptabelt.

Att den svenska utrikespolitiken ska främja respekten för de mänskliga rättigheterna har riksdagen och regeringen betonat alltmer under senare år. Omsorgen om och försvaret av de mänskliga rättigheterna är en integrerad och central del av den svenska utrikespolitiken. Genom bl.a. bistånd och politiska insatser har Sverige på olika sätt försökt att stödja demokratiska krafter och en demokratisk utveckling i olika delar av världen. Demokrati är en hörnsten i Sveriges politik för global utveckling. Politiken ska präglas av ett rättighetsperspektiv. I rättighetsperspektivet ingår demokrati och mänskliga rättigheter. Trots att demokrati borde vara ett utmärkande drag i den svenska utrikespolitiken säljer Sverige vapen till en rad diktaturer. Under 2011 har Sverige sålt vapen eller övervakningsutrustning till följande länder i Mellanöstern och Nordafrika: Saudiarabien, Bahrain, Tunisien, Algeriet, Pakistan och Förenade Arabemiraten.

Något är allvarligt fel när världens kanske restriktivaste lagstiftning om vapenexport systematiskt åsidosätter riktlinjerna för vapenexport. Riktlinjerna är tydliga och förbjuder försäljning av krigsmateriel till krigförande länder. Trots det fortsätter Inspektionen för strategiska produkter (ISP) att ge tillstånd för sådan försäljning. Vi ser att undantaget har blivit regel och att ökad vapenexport uppmuntras aktivt av regeringen, trots att den alltid hänvisar till ISP så fort det avslöjas att vapen har sålts till länder dit det borde vara omöjligt att sälja enligt svensk lag. Sverige exporterar stora mängder krigsmateriel till flera icke-demokratiska länder där svåra brott mot mänskliga rättigheter begås, vilket såväl legitimerar regeringarna politiskt som stärker deras vapenmakt rent konkret. Detta gäller såväl den

nuvarande borgerliga regeringen som den förra socialdemokratiska regeringen. Det är inte acceptabelt. Riksdagens riktlinjer måste skärpas så att den stora vapenexporten av svensk krigsmateriel till krigförande länder, till länder som grovt kränker de mänskliga rättigheterna och till länder med stora fattigdomsproblem stoppas.

Miljöpartiet och Vänsterpartiet har länge förespråkade ett s.k. demokratikriterium, dvs. ett förbud mot export av krigsmateriel till länder som inte kan betraktas som demokratier.

Sedan en tid tillbaka har det också blivit svårt för andra partier att inte få upp ögonen för problemet. Folkpartiledaren Jan Björklunds utspel om att skärpa vapenexportlagstiftningen med just ett sådant demokratikriterium välkomnades av samtliga av riksdagens partier, och efter en blocköverskridande överenskommelse i maj 2011 uppmanade riksdagen regeringen att se över krigsmateriellagstiftningen i syfte att ”skärpa exportkontrollen gentemot icke-demokratiska stater”. Regeringen meddelade att man tänkte starta en utredning i frågan, men nästan ett år senare har ingenting hänt. Allt tyder på att regeringen försöker förhålla alla försök till skärpningar av den svenska krigsmateriellagstiftningen. Lagen om krigsmateriel är drygt 20 år gammal. Regeringen bör ges i uppdrag att tillsätta en krigsmaterielutredning med syfte att en i grunden ny lagstiftning för svensk krigsmateriel-export ska presenteras under denna mandatperiod. Regeringen bör utarbeta ett regelverk för den svenska krigsmaterielimporten på samma sätt som det i dag finns ett regelverk för export av krigsmateriel.

Likaså menar vi att det ska finnas regler för uthyrning och utlåning av svensk krigsmateriel. För att illustrera behovet av detta kan nämnas att den svenska försvarsmakten bara några månader före den USA-ledda koalitionen anfallskrig mot Irak 2003 hyrde ut avancerad militär utrustning till den brittiska krigsmakten utan att man först informerade regeringen. Detta gjorde Försvarsmakten i en situation då det fanns anledning att befara att det verkligen skulle bli ett krig i Irak. Det har även förekommit uppgifter om att Försvarsmakten har lånat ut krigsmateriel till den israeliska armén.

Vi menar att det är orimligt att Försvarsmakten har möjlighet att låna ut eller hyra ut krigsmateriel till diktaturer, krigförande stater och länder som begår grova och omfattande brott mot de mänskliga rättigheterna. Tyvärr saknas regelverk på detta område. Regeringen bör därför omgående återkomma med ett förslag på att införa ett regelverk för uthyrning och utlåning av krigsmateriel.

Dagens krigsmateriellagstiftning omfattar handel med varor. Men dagens vapenexport inkluderar i dag inte bara krigsmateriel i sig utan också olika former av tjänster kopplade till krigsmateriel. Exporten av militära tjänster är dock i dag i princip oreglerad. Projekt Simoom är ett tydligt exempel på detta. I detta fall handlade det i grunden inte om export av varor utan av tjänster. Vi menar att denna lucka i lagstiftningen bör täppas till. Regeringen bör utvidga krigsmateriellagstiftningen till att

omfatta handel med tjänster kopplade till krigsmateriel. En strategichef på vapenindustrins intresseorganisation Soff uppskattar att tjänsteexporten i dag uppgår till mellan 10 och 25 procent av Sveriges totala vapenexport, vilket motsvarar 1,4 till 3,5 miljarder kronor årligen. Genom ett EU-direktiv tvingas Sverige och ISP fr.o.m. den 1 juli i år kontrollera tjänsteexporten. Men detta gäller inte för affärsavtal som har knutits innan dess. Med tanke på avtalens längd är detta oroande.

Under 2011 sålde Sverige krigsmateriel till flera länder som dras med allvarliga fattigdomsproblem. Svenska vapen säljs till länder med stor fattigdom där vapenköpen direkt kan motverka arbetet mot fattigdom. Det är ett grundläggande problem att världen väljer att prioritera militära satsningar i stället för att lösa fattigdomsproblemet. Man brukar säga att för varje krona som läggs på bistånd i världen läggs ytterligare 15 kronor på militära utgifter. De senaste åren liksom i år är Sydafrika och Pakistan bland de främsta mottagarländerna för svenska vapen. Hela 33,6 procent av Sveriges vapenexport går till fattiga länder. I skrivelsen har regeringen valt statistik från Världsbanken där länder som Thailand och Sydafrika beskrivs som övre medelinkomstländer och Pakistan som ett lägre medelinkomstland, men i sanning bör dessa länder beskrivas som utvecklingsländer. Alla tre länderna har en väldigt ojämn inkomstfördelning. Enligt FN:s utvecklingsorgan UNDP lever 22,6 procent av Pakistans befolkning på mindre än 1 dollar per dag. Hela 60,3 procent lever på mindre än 2 dollar per dag. Enligt UNDP:s rapport Human Development Report är Pakistans utvecklingsindikatorer t.o.m. sämre än andra jämförbara länders. Detta blir särskilt tydligt när det gäller kvinnornas situation. Pakistan har dessutom en högre barnadödlighet än andra sydasiatiska länder. Enligt UNDP-chefen Helen Clark har den snabba tillväxten i Sydafrika inte haft några positiva effekter på fattigdomsnivån. Sydafrika är ett av världens mest ojämlika länder när det handlar om inkomstfördelning. Brasilien, dit Saab och Investor hoppas få sälja stridsflygplanet JAS 39 Gripen E/F, passerades 2009 av Sydafrika som ett av världens allra mest ojämlika länder.

UNDP lyfter i sina rapporter fram problemet med att militära investeringar i fattiga länder hämmar livsviktiga satsningar på rent vatten och sanitet. Pakistan omnämns särskilt. Varje år dör ca 120 000 människor till följd av diarrésjukdomar på grund av brist på rent vatten och sanitet. Efter översvämningarna väntas dödstalen stiga. Pakistan är ett av få länder i världen som lägger mer pengar på försvaret än på utbildning och hälsa tillsammans. Krigsmaterielexporten till Sydafrika är större än Sidas hela bistånd till humanitära insatser och konfliktrelaterad verksamhet för alla länder i Afrika söder om Sahara.

Vi anser inte att den svenska vapenexporten i dag står i överensstämmelse med Sveriges politik för global utveckling (PGU). När riksdagen beslutade om PGU i december 2003 var huvudpunkten att Sveriges politik måste vara samstämmig: "Det Sverige säger och gör i ett sammanhang måste stämma med svenskt agerande i ett annat." Alla politikområden ska

sträva mot samma mål. Målet är att bidra till en rättvis och hållbar global utveckling. Politiken ska präglas av ett rättighetsperspektiv och kännetecknas av de fattigas perspektiv på utveckling. Det innebär att de fattiga människornas behov, intressen och förutsättningar ska vara utgångspunkten i strävandena mot en rättvis och hållbar utveckling. Sedan december 2008 är EU:s uppförandekod för vapenexport juridiskt bindande. Koden innehåller bl.a. långtgående skrivningar om att säljarlandet ska ta hänsyn till om exporten allvarligt riskerar att motverka en hållbar utveckling i mottagarlandet.

Om Sverige ska leva upp till PGU och EU:s nya uppförandekod bör vapenexporten i varje enskilt fall föregås av en problematiserande granskning av om vapenexporten riskerar att motverka en hållbar utveckling. I samband med vapenexport bör en försiktighetsprincip anammas med innebörden att fattigdomsbekämpning har företräde vid målkonflikter.

Exporten av krigsmateriel är reglerad sedan länge, men rutinerna för produkter med dubbla användningsområden (PDA) är bristfälliga och för export av kunskap och militära tjänster saknas regler helt. Det är inte acceptabelt. Den övervakningsutrustning som skulle säljas till Saudiarabien hade inte behövt några tillstånd av ISP eftersom den hade klassats som enbart civil utrustning. Grundtanken med ett regelverk för PDA är att civila produkter i händerna på repressiva diktaturer, t.ex. Saudiarabien, i regel inte används i civila syften. Att ingen instans reagerade på planerna för export av övervakningsutrustning till Saudiarabien tyder på att kontrollen inte fungerar. I dagsläget får företagen själva klassificera sina produkter eller fråga ISP huruvida dessa har dubbla användningsområden. Det är inte hållbart. Företag som vill undvika avslag på tillståndsansökningar, exempelvis på grund av risken för felaktigt användande, har ett intresse av att klassificera sina produkter som rent civila, och med dagens system har de själva möjligheten att göra det.

Beslut om tillstånd för utförelse och tillverkning av försvarsmateriel samt export av PDA fattas av den statliga myndigheten Inspektionen för strategiska produkter (ISP). Vid nya avtal och då förhållandena i mottagarlandet förändras rådfrågas Exportkreditnämnden, som är en politiskt sammansatt rådgivande nämnd. Arbetet i Exportkreditnämnden är omgärdat med mycket restriktiv sekretess. Ledamöterna har inte tillåtelse att föra vidare de uppgifter de får vid möten med nämnden. Därför var det mycket märkligt att försvarsminister Sten Tolgfors hävdade att partierna i riksdagen hade blivit informerade om Projekt Simoom med hänvisning till att Exportkreditnämnden informerades på våren 2010. Hade representanterna i Exportkreditnämnden informerat sina partier om de uppgifter de hade fått hade de begått ett lagbrott. Vi menar att transparensen måste öka i hanteringen av den svenska vapenexporten. Kraven på sekretess är i dag orimligt höga. Det borde t.ex. borde det vara rimligt att kunna få information om hur de olika företrädarna i Exportkreditnämnden har röstat i olika ärenden. Reger-

ingen bör återkomma till riksdagen med ett förslag på hur tillståndsgivningen för export av krigsmateriel samt Exportkreditnämndens arbete kan bli mer transparent.

Genom dagens system har ansvaret skjutits från politiker till myndigheter och råd. Detta gör att politikerna kan hålla kontroversiella affärer på armlängds avstånd. Det är inte ett demokratiskt stabilt system. Våra folkvalda måste kunna hållas ansvariga för sina beslut. Dagens ordning med Inspektionen för strategiska produkter (ISP) som beslutande myndighet måste ändras. Ett organ med ett direkt politiskt ansvar måste fatta besluten.

3. En ny krigsmateriellagstiftning, de mänskliga rättigheterna, ett demokratikriterium m.m., punkt 1 (SD)

av Julia Kronlid (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2011/12:U24 yrkande 1 och avslår motionerna 2011/12:U23, 2011/12:U25 yrkandena 1, 2, 5 och 7–9, 2011/12:U26 yrkandena 2–12 och 14, 2011/12:U234 yrkandena 1–3 och 5–7, 2011/12:U289, 2011/12:U315 yrkande 45 och 2011/12:Sf241 yrkande 1.

Ställningstagande

Sverigedemokraterna anser att det självklart är så att det är önskvärt med en reglering av vapenexporten. Vi menar att principerna för Sveriges vapenexport innebär en ständig avvägning mellan Sveriges försvarsindustriella och säkerhetspolitiska intressen å ena sidan och exempelvis hänsynstaganden till svenska utrikespolitiska mål, situationen för mänskliga rättigheter och risken att vapnen används mot den egna befolkningen i ett presumtivt köparland å den andra. Det vore naturligtvis även kontraproduktivt att sälja vapen till en fientligt sinnad makt eller till någon gruppering som skulle kunna tänkas vända vapnen mot oss eller någon hypotetisk allierad. Enligt vår mening måste bedömningen av vapenexporten också i framtiden vila på en avvägning mellan dessa faktorer. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

4. Exportkrediter, Försvarexportmyndigheten m.m., punkt 2 (MP, V)

av Bodil Ceballos (MP) och Hans Linde (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2011/12:U25 yrkande 6, 2011/12:U26 yrkande 13, 2011/12:U234 yrkande 4 och 2011/12:U249 yrkande 6 och avslår motion 2011/12:U24 yrkande 2.

Ställningstagande

Försvarsindustrins aggressiva marknadsföring av svenska vapen uppmärksammades nyligen. Med ord som ”See first – Kill first” och ”dödsratio” visar Saab upp sina vapensystem på försvarsmässan Dimdex, i diktaturen Qatar. I påkostade reklamvideor och reklamblad kan intresserade köpare få veta att JAS 39 Gripen garanterar en hög ”dödsratio”. Saab marknadsför samtidigt pansarvärnsroboten Bill 2 med att den har ett ”Soft target mode”, ett läge för mjuka mål – exempelvis människor.

Att svenska skattepengar betalar för exportsatsningar och marknadsföring av sådana produkter är skamligt. Vi anser att det är ett mål i sig att begränsa vapenproduktionen i världen. En grundförutsättning för att en näring ska kunna få exportstöd borde vara att det ställs krav på transparens och en tydlig redovisning av vart pengarna går. Detta för att inte svenska skattemedel ska gå till korruption. Regelverket för vapenexport borde självfallet ha samma tuffa regler som inom bistandssektorn, med sina tydliga krav på redovisning. Dessutom borde de statliga exportorganen som försäkrar och lånar ut pengar till svenska företag i länder med stora ”risker” underställas regler om mänskliga rättigheter. Det borde självklart finnas regelverk för både vapenexporten och den statligt finansierade exportpolitiken med Exportkreditnämnden (EKN) och Svensk Exportkredit (SEK) för att säkerställa att inget stöd ges till affärer som riskerar att bidra till kränkningar av mänskliga rättigheter. Transparens borde vara en självklarhet.

I augusti 2010 startade Försvarexportmyndigheten sitt arbete, med syfte att främja den svenska vapenexporten. Vi har hela tiden varit emot att denna myndighet inrättas. Vi anser att företagen själva borde bekosta alla exportäventyr som den svenska krigsindustrin ger sig in i. Då vapenindustrin inte är vilken näring som helst anser vi att det inte är rimligt att svenska skattebetalare ska betala för att främja exporten av svensk krigsmateriel. Det rimmar dessutom illa med Sveriges politik för global utveckling (PGU) att det finns en särskild myndighet för att främja vapenexporten. Alla områden ska underställas PGU; vapenexporten är naturligtvis inget

undantag. Moraliska dilemman blir i längden aldrig bekväma att hantera genom ett system av dubbelmoral. Därför menar vi att Försvarexportmyndigheten (FXM) bör läggas ned.

5. Exportkrediter, Försvarexportmyndigheten m.m., punkt 2 (SD)

av Julia Kronlid (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2011/12:U24 yrkande 2 och avslår motionerna 2011/12:U25 yrkande 6, 2011/12:U26 yrkande 13, 2011/12:U234 yrkande 4 och 2011/12:U249 yrkande 6.

Ställningstagande

Sverigedemokraterna anser att det svenska försvaret i huvudsak ska ha till uppgift att försvara Sverige och gör bedömningen att den absoluta huvuddelen av ansvaret för denna uppgift kommer att vila på våra egna resurser, alldeles oavsett om vi deltar i internationella samarbeten eller inte. Det innebär att det finns ett behov av att tillgodose en stabil tillgång på materiel till detta territorialförsvaret. Det är svårt att se att vi vare sig nu eller i framtiden skulle kunna räkna med att vi i alla tänkbara sammanhang kommer att ha möjlighet att köpa materiel från internationella leverantörer, speciellt i en situation med ett försämrat internationellt läge. Om en sådan situation uppstod och Sverige var utsatt för en förhöjd hotbild skulle vi i och med detta riskera att lida brist på viktig militär materiel. Därför måste Sverige också ha en försvarsindustri. I detta avseende gör vi en annan bedömning än regeringen, som har valt principen att fokusera på inköpt materiel i stället för att ta hänsyn till att detta också kan medföra betydande fördyringar.

Ett ytterligare argument för detta är att det är fullt möjligt att de särskilda behov som vi har gör att det är mer ekonomiskt försvarbart att utveckla hela vapensystem i den inhemska industrin i stället för att köpa från hyllan. Även om sådana vapensystem som vi behöver fanns tillgängliga är det inte säkert att de skulle vara kompatibla med varandra eller med vår befintliga materiel, vilket skulle medföra ytterligare kostnader för anpassning av dessa.

Det är med hänvisning till ovanstående resonemang av vikt att sådan industri som är viktig för försvaret behålls inom landet. Det är därför inte helt oproblemiskt att försvarsindustrin gradvis har övergått i internatio-

nella vapenkoncerners ägo. Regeringen bör med hänsyn till detta verka för att viktig försvarsindustri behålls i svensk ägo, om nödvändigt genom att staten går in som ägare.

Vår utgångspunkt är att denna försvarsindustri måste kunna verka under förhållanden som så långt möjligt är ekonomiskt fördelaktiga för de svenska skattebetalarna. Det betyder att försvarsindustrin ofrånkomligen också måste ägna sig åt export för att genom försäljning kunna bidra till att bära kostnaderna för utveckling.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

6. Enskilda länder och regioner, punkt 3 (MP)

av Bodil Ceballos (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2011/12:U25 yrkande 3 och avslår motion 2011/12:U26 yrkande 1.

Ställningstagande

På millennietoppmötet i september 2000 antogs följande deklARATION: ”Vi ska göra vårt yttersta för att befria våra folk från krigets gissel som i konflikter inom och mellan länder har krävt mer än fem miljoner liv under det senaste årtiondet.”

Om Sverige och världens länder menar vad de säger måste det naturligtvis få konsekvenser. Delar av världen präglas av djupgående och komplicerade konflikter, som ofta leder till krig och grova kränkningar av mänskliga rättigheter.

Den internationella vapenhandeln är en viktig drivkraft bakom den militära upprustningen och bidrar därmed till krig och väpnade konflikter. Därför bör Sverige verka för en radikal svensk och global nedrustning och för att resurser som i dag förlösas på militär rustning omfördelas till insatser som kan förebygga krig och konflikter. Ett annat exempel är att Sverige, trots ett långvarigt krig mellan Indien och Pakistan, fortsätter att leverera krigsmateriel till båda parter för att inte undergräva nuvarande och framtida affärskontakter.

Alltsedan Bofors stora vapenaffär med Indien i mitten av 1980-talet, som kantades av mutor och korruption, då Sverige sålde ett stort antal fälthaubitsar till Indien har Bofors fått sälja kanoner men nu under benämningen ”följdleveranser”. Att det inte bara handlar om underhåll, reservdelar och ammunition till de kanoner som redan har sålts, utan även om helt nya kanoner, gör att tilltron till den svenska vapenexportlagstiftningen sedan länge är kraftigt försvagad.

Samtidigt som Bofors har sålt kanoner och moderna fälthaubitsar har Sveriges enskilt största vapenexportör – Saab – under flera år sålt avancerad radarutrustning, Erieye, till grannlandet Pakistan. För varje flygvapen är radarsystemet av central betydelse, i såväl defensivt som offensivt syfte.

Samtidigt hoppas Saabs ägare Investor även att få sälja stridsflygplanet JAS 39 Gripen E/F till Indien. Att det ens är möjligt att sälja vapen till dessa båda länder, med tanke på ländernas långvariga konflikt om gränsområdet Kashmir, är något som Miljöpartiet har ifrågasatt länge – speciellt med tanke på att båda länderna är kärnvapenstater. Genom att vi beväpnar båda länderna bidrar Sverige aktivt till en upprustningsspiral i en av världens mest explosiva regioner.

Den främsta anledningen till Miljöpartiets motstånd till Saabs inblandning i kontrakten om att få leverera 126 JAS 39 Gripen-plan till det indiska flygvapnet är problemet att flygplanet med största sannolikhet kommer att anpassas för att kunna bära landets kärnvapen. En affär som inbegriper att JAS 39 Gripen blir kärnvapenbärare borde inte vara möjligt enligt gällande vapenexportlagstiftning. Det kan inte heller vara ett svenskt utrikespolitiskt mål att bidra med vapen till en potentiell kärnvapenkonflikt. Regeringen borde därför ge Saab tydliga signaler om att det är en affär som Sverige omöjligt kan stå bakom.

Vidare anser Miljöpartiet att det är ett problem att svenska staten står som ekonomisk garant vid vapenaffärer. Om t.ex. länder som Pakistan skulle ställa in sin betalning för radarsystemet Erieye finns det en risk att biståndsmedel används för att garantera svenska vapenaffärer. Pakistan, som under de senaste åren har drabbats hårt av naturkatastrofer, skulle mycket väl kunna göra detta om landet återigen skulle drabbas av en naturkatastrof. Skulle detta ske garanterar biståndsmedel Saabs eventuella förluster. Saab tar ingen risk. Risker tar de svenska skattebetalarna. Ett sådant system är inte hållbart. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

7. Enskilda länder och regioner, punkt 3 (V)

av Hans Linde (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2011/12:U26 yrkande 1 och avslår motion 2011/12:U25 yrkande 3.

Ställningstagande

För Vänsterpartiet är några av målen med Sveriges utrikespolitik nedrustning, demokratisering och ökad respekt för de mänskliga rättigheterna. Den vapenexport som genomfördes under 2011 strider mot samtliga dessa mål. Sverige exporterade detta år vapen till krigförande stater såsom Pakistan och Thailand, till diktaturer som Singapore och Förenade Arabemiraten och till länder som begår grova och omfattande brott mot de mänskliga rättigheterna, exempelvis Kazakstan och Brunei.

Men få enskilda affärer synliggör skillnaden mellan lagstiftningens skrivningar och verkligheten så tydligt som den s.k. Saudiaffären. Den 6 mars avslöjade Sveriges Radio att FOI 2007 hade inlett det s.k. Projekt Simoom. Inom ramen för det militära samarbetsavtal som den dåvarande socialdemokratiska regeringen slöt med Saudiarabien 2010 skulle FOI genom ett bulvanföretag och i samarbete med flera svenska företag leda arbetet med att bygga en fabrik för pansarvärnsvapen i Saudiarabien. Den borgerliga regeringen beslutade 2010 att förlänga det militära samarbetsavtalet med Saudiarabien och gav dessutom sitt godkännande till Projekt Simoom.

Att Sverige bistår en av vår tids värsta diktaturer med att utveckla sin kapacitet att producera militär utrustning står självklart i tydlig strid med målen för den svenska utrikespolitiken och därigenom också med den svenska krigsmateriellagstiftningen. De många avslöjandena om hur det ansvariga statsrådet och de berörda myndigheterna har agerat visar dessutom på det tydliga behovet av att öka transparensen i svensk vapenexport.

Vänsterpartiet kommer aldrig att stödja att Sverige bedriver ett militärt samarbete med ett land som Saudiarabien. Redan när det militära samarbetsavtalet granskades av konstitutionsutskottet 2006 valde Vänsterpartiet att reservera sig eftersom vi ansåg att avtalet stred mot den svenska krigsmateriellagstiftningen. Avslöjandena om Projekt Simoom understryker hur djupt problematiskt detta avtal är. Vi anser därför att regeringen ska se till att det militära samarbetsavtalet mellan Sverige och Saudiarabien upphävs. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

8. Små och lätta vapen samt ett internationellt vapenhandelsfördrag m.m., punkt 4 (MP, V)

av Bodil Ceballos (MP) och Hans Linde (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2011/12:U25 yrkande 4 och avslår motion 2011/12:U24 yrkande 3.

Ställningstagande

Små och lätta vapen utgör ett av de största hoten mot mänsklig säkerhet. Drygt 1 300 människor per dag mister livet i världen på grund av dem. Antalet skadade är cirka tre gånger så stort. Handeln med små och lätta vapen är ett allvarligt problem. Vapnen är förhållandevis billiga och enkla att transportera och smuggla. De allra flesta illegala vapen har en gång varit legala. Kontrollmekanismerna för den legala produktionen och handeln är undermåliga. Nationella regler och kontroller har visat sig inte fungera.

Frågan om ett internationellt vapenhandelsavtal inom FN togs upp 2006. Förhandlingsprocessen mynnar förhoppningsvis ut i ett vapenhandelsavtal 2012. Runt om i världen ser vi gång efter annan att svenska vapen dyker upp och används. Hur har det kunnat ske, frågar vi oss? Sverige säljer oftast vapen enbart till stabila länder som inte befinner sig i konflikt. Men i de fall vi faktiskt säljer till länder i konflikt händer det att vapen förloras och hamnar i orätta händer eller helt enkelt överlämnas till tredje part. Under året har medierna uppmärksammat ett antal fall där det svenska pansarvärnsvapnet AT-4, licenstillverkat i USA, har överlåtit till den irakiska armén och till privata säkerhetsföretag. Miljöpartiet och Vänsterpartiet efterlyser information om licenstillverkning i skrivelsen och eventuella intäkter som detta medför. Hade vapnen varit tillverkade i Sverige hade detta varit ett brott mot slutanvändaravtalen. Vi efterlyser tydligare skrivelser om licenstillverkningen och de regler som omgärdar den.

9. Små och lätta vapen samt ett internationellt vapenhandelsfördrag m.m., punkt 4 (SD)

av Julia Kronlid (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2011/12:U24 yrkande 3 och avslår motion 2011/12:U25 yrkande 4.

Ställningstagande

Upprättandet av ett internationellt vapenhandelsfördrag (ATT) välkomnas. De förhandlingar som pågår om det internationella vapenhandelsfördraget får dock inte leda till att Sverige får ett avtal med menlig effekt på den svenska försvarsindustrin och därigenom i förlängningen inte kan uppfylla sina säkerhets- och utrikespolitiska mål. Sverige bör inte ingå i samarbeten som har sådana följder. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

10. Europeiska försvarsbyrån, EU:s uppförandekod m.m., punkt 5 (MP)

av Bodil Ceballos (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2011/12:U25 yrkande 10 och avslår motionerna 2011/12:U24 yrkande 4 och 2011/12:U245 yrkandena 2 och 3.

Ställningstagande

År 2004 bildades Europeiska försvarsbyrån (Eda). Byråns primära uppgift är att bidra till att förenkla och samordna flera länders materielupphandlingar. Dess syfte är också att utveckla försvarskapaciteten, stärka samarbetet om krigsmateriel, stärka försvarsindustrin i Europa samt främja militär forskning och utveckling. Produktion och utveckling av krigsmateriel är en mycket viktig del av EU:s säkerhetspolitik. Det gäller att exportera och sälja så mycket vapen som möjligt i världen. Miljöpartiet är oroligt för att starka krafter styr utvecklingen mot en gemensam politik och upphandlingsprocess för försvarsmateriel inom EU.

EU:s nya uppförandekod för vapenexport är juridiskt bindande sedan december 2008. Vi noterar att koden bl.a. innehåller långtgående skrivningar om att säljarlandet ska ta hänsyn till om exporten allvarligt riskerar att motverka en hållbar utveckling i mottagarlandet, vilket är positivt. Det är svårt att vara kritisk till en uppförandekod och till transparens, som båda i grunden är något bra. Men Miljöpartiet ser med oro på de intressen som ligger bakom. Vi ser försvarsbyråns arbete som en del i utvecklingen mot en upprustning i Europa. Detta är något som vi är starkt kritiska till. Riskerna finns att Eda verkar för en harmonisering av den relativt restriktiva svenska lagstiftningen för vapenexport till en mer liberal lagstiftning på EU-nivå.

Handel med krigsmateriel måste självfallet omgärdas med stora restriktioner. Det är inte en vara vilken som helst som är en del av EU:s inre marknad. Det är viktigt att EU:s politik blir mer restriktiv och tillämpas strikt. Miljöpartiet finner det märkligt att EU å ena sidan säger sig vilja verka för nedrustning och exportkontroll och å andra sidan lägger alltmer resurser på egen krigsmateriel och på att ta fram nya vapensystem i den gemensamma försvarsbyrån. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

11. Europeiska försvarsbyrå, EU:s uppförandekod m.m., punkt 5 (SD)

av Julia Kronlid (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2011/12:U24 yrkande 4 och avslår motionerna 2011/12:U25 yrkande 10 och 2011/12:U245 yrkandena 2 och 3.

Ställningstagande

Det finns inte något principiellt fel i att Sverige deltar i samarbeten om vapenutveckling eller ingår avtal som reglerar internationell vapenhandel så länge dessa samarbeten är i samklang med Sveriges långsiktiga säkerhetspolitik. Det är dock viktigt att sådana samarbeten inte hamnar i strid med Sveriges behov av en egen försvarsindustri. EU:s gemensamma ståndpunkt och de åtta kriterier som ska beaktas innan ett beslut fattas om vapenexport till ett land är kriterier vi tycker är bra och ska följas. Ur vår synvinkel kan EU-samarbetet kring frågor av denna typ dock aldrig tillåtas leda till att Sveriges handlingsfrihet eller möjligheter till en egen livaktig försvarsindustri inskränks. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

12. Europeiska försvarsbyrå, EU:s uppförandekod m.m., punkt 5 (V)

av Hans Linde (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2011/12:U245 yrkandena 2 och 3 samt avslår motionerna 2011/12:U24 yrkande 4 och 2011/12:U25 yrkande 10.

Ställningstagande

Vänsterpartiet ser med stor oro på det ökade samarbetet inom EU på krigsmaterielområdet. Vi värnar en oberoende och militärt alliansfri utrikespolitik och menar därför att Sverige ska avbryta allt samarbete som bidrar till en vidare militarisering av EU.

Vi menar att EU:s strategi från 2007, En strategi för en starkare och mer konkurrenskraftig försvarsindustri i EU, innebär att ännu större fokus riktas mot lösningar som gynnar marknadskrafter och ekonomiska aktörer. Strategin var ännu ett steg mot ett gemensamt militärt samarbete inom EU, med målet att bygga upp ett gemensamt försvar. Detta är en utveckling som Vänsterpartiet i grunden motsätter sig.

Ett ökat samarbete om upphandling av krigsmateriel torde försvåra möjligheterna att skärpa den svenska regleringen av krigsmaterielimporten, något som Vänsterpartiet kräver. Sverige ska vara en föregångare genom sin lagstiftning om svensk export och import av vapen och krigsmateriel. Vårt övergripande mål måste vara att den totala vapenhandeln i världen minskar. Regeringen bör därför återkomma med ett förslag på hur Sverige ska motsätta sig alla riktlinjer eller regelverk inom EU som kan leda till att Sveriges möjligheter att reglera vapenhandeln begränsas.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Skrivelsen

Regeringens skrivelse 2011/12:114 Strategisk exportkontroll 2011 – krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden.

Följdmotionerna

2011/12:U23 av Urban Ahlin m.fl. (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av en ny lagstiftning om krigsmaterielexport och att en utredning bör tillsättas så skyndsamt som möjligt.

2011/12:U24 av Julia Kronlid m.fl. (SD):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om svensk vapenexport och dess reglering.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av en svenskägd försvarsindustri.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om internationellt vapensamarbete och det internationella vapenhandelsfördraget ATT.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om Sverige ska motsätta sig riktlinjer och regelverk inom EU som kan leda till att Sveriges möjligheter att vidmakthålla en inhemsk försvarsindustri begränsas.

2011/12:U25 av Bodil Ceballos m.fl. (MP):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att svensk vapenexport stärker diktaturer och bidrar till brott mot de mänskliga rättigheterna.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att inte sälja vapen till krigförande länder och länder i konflikt.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige med sin krigsmaterielexport bidrar till en upprustningsspiral i en av världens mest explosiva regioner.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige bidrar till spridning av små och lätta vapen genom licenstillverkning av svenska vapen.

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att tydligare redogöra för licenstillverkning av svenska vapen och de regler som omgärdar den.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om Försvarsexportmyndigheten (FXM).
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att svensk vapenexport bidrar till fattigdom och underutveckling.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att svenska tjänster och produkter med dubbla användningsområden riskerar att användas repressivt.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att genomföra en grundlig reformering av reglerna kring exportkontrollen av strategiska produkter.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om Europeiska försvarsbyrån (Eda).

2011/12:U26 av Hans Linde m.fl. (V):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen ska se till att det militära samarbetsavtalet mellan Sverige och Saudiarabien upphävs.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att en ny krigsmaterielutredning bör tillsättas med syfte att en ny lagstiftning för svensk krigsmaterielexport ska presenteras under innevarande mandatperiod.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regelverket för svensk krigsmaterielexport ska utformas så att det utesluter möjligheten till export av krigsmateriel till länder som begår grova och omfattande brott mot de mänskliga rättigheterna.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regelverket för svensk krigsmaterielexport ska utformas så att det utesluter möjligheten till export av krigsmateriel till krigförande stater.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regelverket för svensk krigsmaterielexport ska innefatta ett demokratikriterium.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att en ny krigsmaterielutredning ska se över riktlinjerna för följdleveranser av svenskt krigsmateriel så att ett avtal kan brytas om förhållandena ändras betänkligt i ett mottagarland.

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att en översyn bör göras av riktlinjerna för vad som räknas som krigsmateriel för strid och vad som räknas som övrig krigsmateriel.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att den svenska krigsmaterieexporten ska stämma överens med Sveriges politik för global utveckling och inte motverka en hållbar utveckling.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att riktlinjer bör utarbetas för den svenska importen av krigsmateriel.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att riktlinjer bör utarbetas för uthyrning och utlåning av krigsmateriel.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att krigsmateriellagstiftningen utvidgas till att omfatta handel med tjänster kopplade till krigsmateriel.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motion om att regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag på hur tillståndsgivningen för export av krigsmateriel samt Exportkreditnämndens arbete kan bli mer transparent.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att den svenska krigsmaterieexporten inte ska understödjas av exportkrediter eller andra former av statligt exportstöd.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige ska motsätta sig alla riktlinjer och regelverk inom EU som kan leda till att Sveriges möjligheter att reglera vapenhandeln begränsas.

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2011

2011/12:U234 av Peter Rådberg m.fl. (MP):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att göra en översyn av riktlinjerna för vad som räknas som krigsmateriel för strid och övrig krigsmateriel.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att tillsätta en utredning som ska pröva möjligheten att införa ett demokratikriterium i regelverket för krigsmaterieexporten.

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att framtida regelverk för krigsmaterielexport ska formuleras så att det utesluter möjligheten för Sverige att exportera krigsmateriel till länder som begår grova och omfattande kränkningar av de mänskliga rättigheterna.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att vapenexporterande företag inte ska kunna använda sig av exportkrediter eller annat skattefinansierat stöd för exportfrämjande åtgärder.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att kommande regelverk kommer att baseras på tillståndsprövning från fall till fall utifrån en samlad avvägning utifrån landets utveckling.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en utredning som ska se över riktlinjerna för följdleveranser.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att tillsätta en krigsmaterielutredning om huruvida svensk export och import av krigsmateriel ska vara koherent med Sveriges politik för global utveckling (PGU).

2011/12:U245 av Torbjörn Björlund m.fl. (V):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige bör motsätta sig alla riktlinjer eller regelverk inom EU som kan leda till att vår möjlighet att reglera Sveriges vapenhandel begränsas.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige ska lämna Eda.

2011/12:U249 av Jabar Amin m.fl. (MP):

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att import av vapen från Israel bör upphöra.

2011/12:U289 av Hillevi Larsson m.fl. (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av att se över lagstiftningen om svensk vapenexport.

2011/12:U315 av Urban Ahlin m.fl. (S):

45. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen i avsnitt 7.4 Krigsmateriel.

2011/12:Sf241 av Christina Höj Larsen m.fl. (V):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om stopp för krigsmaterielexport till diktaturer och stater där grova kränkningar av mänskliga rättigheter förekommer.